

Újdonságok Szlovákiából

HADOBÁS SÁNDOR

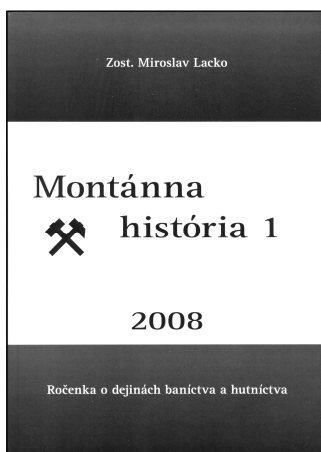
Az 1990-es évek végétől ismét egyre több bányászattörténeti kiadvány jelenik meg *Szlovákiában*, annak ellenére, hogy az iparág helyzete ott sem különb, mint nálunk. Köszönhető ez annak, hogy megerősödtek a bányászati hagyományörző szervezetek, és munkájukhoz jelentős társadalmi ösztönzést, valamint központi támogatást (is) kapnak. A bányahelyek és -vidékek igyekeznek megőrizni és közkinccsé mindazt, amit még lehet az egykori bányászatból, ha másként nem, állandó vagy időszakos kiállítások formájában. Több esetben színvonalas magángyűjtemények számára biztosítottak bemutatóhelyet, mint például a *Rozsnyótól* északra fekvő *Alsósajón (Nižná Slaná)*, ahol a régi iskola épületében *Dušan Vandrášik* rendkívül gazdag és értékes kollekciója tekinthető meg.

A hagyományörzés egyik legcélszerűbb, ma már viszonylag könnyen megvalósítható, s talán a legszélesebb körben ható formája a történeti jellegű publikációk megjelentetése. Rövidebb írások – cikkek, tanulmányok – közlésére sokféle periodika áll rendelkezésre a napi- és hetilapokon át a tudományos, szak- és ismeretterjesztő folyóiratokig, az elektronikus sajtóról nem is beszélve. De a legjobb megoldást e téren mégis a könyvek jelentik. Az átfogó vagy egy-egy bányahely, bányavidék történetét feldolgozó monográfiák, az iparág technika- és kultúrtörténetének egészét vagy részterületeit, nevezetesen személyiségeinek munkásságát bemutató kötetek, a tudományos konferenciák anyagát közreadó gyűjtemények mind-mind értékes hozzájárulást jelentenek a bányászat és a rokon szakmák évezredek hagyományainak megőrzéséhez és továbbadásához. E felismerés is közrejátszhatott abban, hogy az utóbbi években ismét gazdag montanisztikai könyv- és folyóirat-

itt rendezték a szlovákiai bányásztelepülések első találkozóját. A következő szám (2009/1) vezető témája *Marianka (Mária-völgy)* palabányászatának története, amelyről tudományos konferenciát rendeztek. A 2009/2. szám főként a gömöri bányászat múltjával foglalkozó írásokat közöl. A 2009/3. számot részben a 2009. augusztus 10-én bekövetkezett súlyos (20 bányász halálát követelő) nyitrabányai (*Handlová*) bányaszerencsétlenség áldozatai emlékének szentelték. A 2009/4. szám legérdekesebb anyagai a selmecbányai betlehemről és a *Szlovák Bányászútról (Slovenská banská cesta)*, vagyis a bányahelyeket összekötő turistaútvonalról szólnak. Végül a legfrissebb (2010/1.) lapszámban az ásványi nyersanyagok termelésének jövőbeni szlovákiai lehetőségeiről olvashatunk több írást. Sajnos a folyóirat árusításra nem kerül, beszerzése ezért körülményes, a legjobb megoldás az előfizetés.

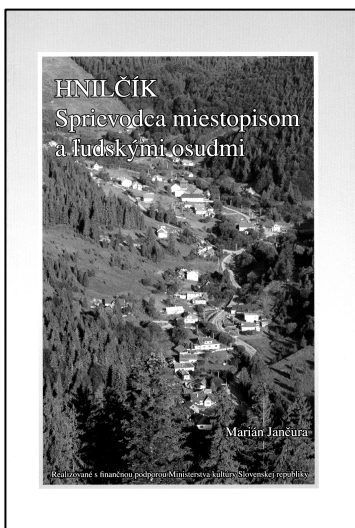
A szlovákiai bányásztörténeti irodalom vezető orgánuma egészen napjainkig a selmecbányai *Szlovák Bányászati Múzeum (Slovenské Banské Múzeum)* évkönyve (*Zborník*) volt. Első kötete valamikor az 1960-as évek közepén jelent meg, azóta viszonylagos rendszerességgel – az utóbbi időszakban kétévenként – kerül az érdeklődők kezébe. A 2009-ben publikált XXII. szám 302 oldalon 18 tanulmányt, 26 könyvismertetést és 17 perszonáliát (személyi vonatkozású közleményt) tartalmaz.

A selmecbányai *Zborníknak* azonban 2009-ben „vetélytársa” született: *Montánna história* címmel bányász- és kohásztörténeti tanulmányokat tartalmazó gyűjteményes kötet jelent meg, amely az elképzelések szerint a jövőben évente kerül majd kiadásra. (A címlapján a 2008-as évszám szerepel, de valójában 2009 a megjelenés éve.) A nagyméretű (A/4), 271 oldal terjedelmű könyv 13 tanulmányt és 7 rövidebb írást közöl, változatos témakörökben. Olvashatunk egyebek mellett *Thurzó Jánosról* és a



Thurzó-Fugger-vállalkozásról (Marián Skladaný), a dubniki (vörös-vágási) nemesopál-bányászatról (*Peter Semrád–Lucia Krchňáková*), a Coburg hercegi család kohászati üzemeiről (*Lubomir Mihok–Petra Fečková*), a bányamentő-szolgálat megszervezésének kezdeteiről (*Eugen Kladivík*) stb. A személyi részben a magyar kutatók által is jól ismert és tisztelt *Rudolf Magula* (született 1932-ben) bányászattörténeti munkásságának méltatását és műveinek válogatott, de így is terjedelmes bibliográfiáját olvashatjuk. Az új periodika szerkesztője és kiadója a mindössze 22 éves *Miroslav Lacko*, aki fiatal kora ellenére már hírnevet szerzett magának a szakterületen: például közreadta a szlovákiai bányászati- és kohászattörténeti irodalom 1983 és 2005 közötti historiográfiáját (Bratislava, 2007).

Szerzői kollektíva munkája a *Szepesség* bányászattal és kohászattal kapcsolatos technikai emlékeit bemutató kötet (*Technické pamiatky spojené s banskou a hutnickou činnosťou na Spiši*, Spišská Nová Ves, 2008.) Sajnos nem volt még alkalmunk kézbe venni, mert a könyvet gyorsan szétkapkodták. Azért szólunk mégis róla, mert az ipartörténeti szempontból rendkívül fontos területről talán ez az első ilyen jellegű munka, ezért érdemes a figyelemre.



2008-ban jelent meg először, 2010-ben pedig másodízben is kiadták *Marián Jančura* könyvét *Hnilčíkről* (*Hnilčiek. Sprievodca miestopisom a ľudskými osudmi – magyarul: Hnilčiek. Kalauz helyrajzzal és emberi sorsokkal*). Ezt a települést magyarul 1899-ig *Kis-Hnilecnek*, később *Szepespataknak*, németül *Eisenbachnak* nevezték. A *Szepesség* déli részén, *Igló* és *Nálepkovo* (*Merény, Wagendrüssel*) között, festői környezetben fekszik. Amiért számunkra érdekes: a mai község több kis bányahely – köztük két régi, nevezetes vasércbánya-telep, *Rosztoka*

(Ráztoky) és Bindt – egyesülésével keletkezett 1961-ben. Lakóinak száma jelenleg valamivel kevesebb, mint 500 fő. 1845. évi felvidéki útján *Petőfi* is járt erre, úti jegyzeteiben a következőket írja róla: „*Van e fenyvesek között egy kimondhatatlan szép L alaku völgy. Kis-Hnilec... vagy hogy hívják. Az első fogadónál, melyet benne találtam, reggeliztem, bár ezt már Iglón is tettem; már előtte megpillantám a kocsmárosnét, ki igen szép volt, s én kocsmárosnénk iránt különös hajlandósággal viseltetem.*”

A szlovákiai bányászat- és kohászat-történeti könyvkiadás megújítója és jelenkori kiemelkedő személyisége a kassai *Tibor Turčán*. Magánvállalkozása, a *Banská Agentúra* világszínvonalú kiadványokkal örvendeztette meg a szakembereket, közülük több is díjat nyert a legszebb szlovákiai könyvek versenyében. Legfrissebb publikációja a nyitrabányai nagyipari szénbányászat 100 éves évfordulójának alkalmából jelent meg *Igor Reiff* szerkesztésében (*100 rokov priemyselnej ťažby uhlia Baňa Handlová*, Košice, 2009).

Peter Štefanča rozsnyói bányamérnök, bányászat-történész munkája a híres *Andrássy-család Sajó-vidéki* bányáit és vasgyárait ismertető, A/4 méretű, sok színes képpel illusztrált, mindössze 28 oldalas, de szép és tartalmas kiadvány. (*Bane a železiarne rodiny Andrássyovcov*. A szerző kiadása, Rozsnyó–Rožňava, 2009.) Lapjairól megismerhetjük a csak a 18. században grófi címet szerzett família kiemelkedő tagjait és az iparág történetében játszott kiemelkedő szerepüket. A tanulmányhoz alapos angol, német és magyar nyelvű összefoglaló csatlakozik, ami használhatóságát széles körben lehetővé teszi.

Folytathatnánk a sort, de talán ennyi is elegendő annak érzékeltetésére, hogy milyen gazdag és változatos napjaink montánhistoriai szakirodalma *Szlovákiában*. Ismerete nélkül nem lehet teljes a történelmi *Magyarország* bányászatának és kohászatának múltjáról alkotott képünk. Ezért tartjuk fontosnak, hogy folyóiratunk hasábjain rendszeresen hírt adjunk a szakterületünkre vonatkozó legfontosabb szlovák nyelvű publikációkról, mert egyébként a nyelvi nehézségek miatt nemigen figyelnek rájuk a hazai kutatók.

A közelmúltban szerencsére nálunk is némi előrelépés mutatkozott ezen a téren, melynek legérdekesebb eredményeiről a tervek szerint következő számunkban tájékoztatjuk majd olvasóinkat.

T a r t a l o m

Tanulmányok

| | |
|---|----|
| A Zsolnayak és a bányászat. (<i>Mendly Lajos</i>) | 3 |
| Riegel Antal, a pécsi vasérckutató. (<i>Dr. Biró József</i>)..... | 17 |
| A sportélet kezdetei Rudabányán. (<i>Dr. Zádor Tibor</i>)..... | 29 |

Közlemények

| | |
|--|----|
| Lőcse és Kassa rudabányai származású jegyzője, Jacob Gulden. (<i>Hadobás Sándor</i>)..... | 37 |
| Aknaszlatina, az európai sóbányászat egyik fellegvára. (<i>Réthy Károly</i>) | 42 |
| A rónaszéki sóbányászat. (<i>Réthy Károly</i>)..... | 49 |
| Az aknasugatagi sóbányászat. (<i>Réthy Károly</i>) | 57 |

Élő múlt

| | |
|---|----|
| „Bauxitbánya Vállalat, Pécs”. (<i>Mendly Lajos</i>) | 62 |
|---|----|

Archívum

| | |
|--|----|
| Hans Dernschwam (?) jelentése a felső-magyarországi bányavárosokról. (Közli: <i>Hadobás Sándor</i>) | 71 |
| Főbányabejárású jegyzőkönyv 1893-ból. II., befejező rész. (Közli: <i>Hadobás Sándor</i>) | 79 |

Szakirodalom

| | |
|--|----|
| Újdonságok Szlovákiából. (<i>Hadobás Sándor</i>) | 92 |
|--|----|



Bányászattörténeti kiadványok

- Agricola, Georgius:** *Bermannus, avagy beszélgetés az ásványok csodálatos világáról...* Miskolc – Rudabánya, 1994. 234 old.
- Agricola, Georgius:** *A föld alatti élőlények.* Ford.: Tóth Péter. Rudabánya, 2010. 97 old., 24 ábra.
- A rudabányai vasérctelep a korai szakirodalomban 1882-1939.* Szerkesztette: Szakáll Sándor. Rudabánya, 2001. 134 old.
- Az Érc- és Ásványbányászati Múzeum Közleményei I–III.* Rudabánya, 2004-2006.
- Bányászattörténeti Közlemények I–IX.* Rudabánya, 2006-2010.
- Balogh Béla – Oszóczki Kálmán:** *Bányászat és pénzverés a Gutin alatt. Nagybánya és környékének bányászata, ércfeldolgozása és pénzverése 1700 előtt.* Miskolc – Rudabánya, 2001. 166 old.
- Benke István:** *Telkibánya bányászatának története.* Miskolc – Rudabánya, 2001. 172 old.
- Csiffáry Gergely:** *Az ércbányászat története a recski Lahócában.* Rudabánya, 2009. 134 old., 55 kép.
- Garami Evelin:** *A rudabányai vasércdúsító története.* Rudabánya, 2005. 92 old.
- Hála József – Landgraf Ildikó:** *Magyarországi bányászmondák. 2. kiadás.* Rudabánya, 2010. 123 old.
- Hazslinszky Tamás:** *A Baradla-barlang 19. századi nevezetes látogatói.* Rudabánya, 2004. 92 old.
- Hubbes Éva:** *Benkő Ferenc egyetemjárása.* Rudabánya, 2004. 141 old.
- Kacskovics Lajos:** *Az alsó-magyarországi ércművelésről.* Rudabánya, 2005. 140 old.
- Lux Gyula:** *Nyelvi adatok a délszepesi és dobsinai német nép településtörténetéhez.* Rudabánya, 2004. 110 + IV old. (Reprint kiadás.)
- Mikulik József:** *A bánya- és vasipar története Dobsinán. (1880).* Rudabánya, 2003. 80+IV old. (Reprint kiadás.)
- Münnich Adolf:** *A felső-magyarországi bányapolgárság története. (1895).* Rudabánya, 2003. 128+2 old. (Reprint kiadás.)
- Noszky Jenő:** *Salgótarján és kőszénbányászata, tekintettel a néprajzi viszonyokra.* Rudabánya, 2007. 82 old.
- Podá, Nicolaus:** *A selmeci bányagépekről. Bergmaschinen von Schemnitz.* Miskolc – Rudabánya, 2002. 144 + 126 old. (Reprint + magyar fordítás.)
- Szakáll Sándor – Morvai Gusztáv:** *Ércutatások Magyarországon a 20. században.* Miskolc – Rudabánya, 2002. 247 old.
- Szemán Attila:** *Szintes szállítás a magyarországi ércbányászatban a kezdetektől a 19. század derekáig.* Rudabánya, 2003. 88 old. 67 ábra.
- Szemán Attila:** *Bányászattörténeti tanulmányok.* Rudabánya, 2009. 138 old.
- Uzsoki András:** *Adalékok az aranymosás történetéhez és technikájához.* Rudabánya, 2004. 92 old.
- Vastagh Gábor:** *Tanulmányok a kohászat magyarországi történetéből.* Rudabánya, 2007. 146 old.
- Zsámboki László:** *Selmeci ezüst, körmöci arany. Válogatott tanulmányok a szerző születésének 70. évfordulója tiszteletére.* Rudabánya – Miskolc, 2005. 332 old.

A felsorolt kiadványok megvásárolhatók:

Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bányászattörténeti Múzeum – Érc- és Ásványbányászati Múzeum Alapítvány, 3733 Rudabánya, Petőfi u. 24. – Tel.: 48/353-151.